

INSTYTUT ZARZĄDZANIA

WOLNYŚCIEŁO
INSTYTUT EKONOMII I FINANSÓW
28.04.22 podpisany

75 LAT WYSZSZEGO
SZKOLNICTWA EKONOMICZNEGO
NA POMORZU ZACHODNIM

dr hab. Joanna Wiśniewska, prof. US

Szczecin 27.04.2022

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Aleksandry Kieres pt. „Ocena systemów wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw w regionach transgranicznych na przykładzie Brandenburgii i Pomorza Zachodniego” (ss.562).

Podstawą wydania opinii jest pismo Pana dr hab. Stanisława Hońki, prof. US - Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów, Uniwersytetu Szczecińskiego oraz przedłożona praca doktorska Pani mgr Aleksandry Kieres pt. „Ocena systemów wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw w regionach transgranicznych na przykładzie Brandenburgii i Pomorza Zachodniego”.

W nawiązaniu do zapisów Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. poz. 261, § 6 z zastrzeżeniem zapisów § 32) w związku z art. 179 ust. 1 Ustawy z dnia 3 lipca 2018r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. poz. 1669) , opinii na temat spełnienia stosownych warunków ustawowych wydano uwzględniając treść art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 – tekst jednolity)

Uwagi wstępne

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Aleksandry Kieres pt. „ Ocena systemów wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw w regionach transgranicznych na przykładzie Brandenburgii i Pomorza Zachodniego” została napisana pod kierunkiem dr hab. Krzysztofa Janasza, prof. US. Praca podejmuje ważny i współcześnie niezmiernie aktualny problem wspierania działań innowacyjnych małych i średnich podmiotów gospodarczych funkcjonujących w regionach transgranicznych, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Brandenburgii oraz Pomorza Zachodniego.

Oceniana rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny i składa się z 562 stron, ujętych w ramy: wstępu, 6 rozdziałów, zakończenia oraz załączników, do których Autorka zaliczyła: spis skrótów, słownik pojęć, spisy tabel i wykresów, scenariusz wywiadu

pogłębionego oraz bibliografię. Praca została bardzo bogato zilustrowana 102 tabelami oraz 96 wykresami. Autorka wykorzystwała bogaty zbiór materiałów bibliograficznych obejmujących: 471 pozycji (z czego 316 stanowiły opracowania w języku angielskim, niemieckim bądź francuskim - co w istotny sposób wzbogaca spostrzeżenia Autorki o wnioski płynące z podjętych szerokich studiów literaturowych).

Ocena rozprawy doktorskiej winna być przeprowadzona z uwzględnieniem kilku zasadniczych kryteriów, do których zaliczyć należy: wagę/zasadność podejmowanego tematu, umiejętność postrzegania badanych zjawisk (co znajduje swoje odzwierciedlenie w formułowanym celu badań, ich zakresie czy postawionych hipotezach lub pytaniach badawczych), sposób prowadzenia wywodu (w tym: metodyka oraz dobór i kompletność argumentów), wartość wniosków wyprowadzonych na podstawie przeprowadzonych badań, nowość (oryginalność) zastosowanego podejścia badawczego i uzyskanych wyników, układ i konstrukcja pracy.

Sądzę, że oceniana praca spełnia w określonym zakresie przywołane powyżej kryteria. Do niektórych z nich odniosę się w dalszej części recenzji.

Ocena zasadności podjętej problematyki badawczej

Znaczenie innowacyjności w rozwoju przedsiębiorstw i gospodarki, uwypuklone w teorii J. Schumpetera, współcześnie nie traci na sile. Wprost przeciwnie, to w innowacjach opartych na zasobach wiedzy i technologii, Unia Europejska i świat, upatruje narzędzia dla sprostanania aktualnym wyzwaniom, przed którymi stoi społeczeństwo.

Współcześnie kluczowego znaczenia dla osiągnięcia celów społeczno-gospodarczych, nabrało pobudzanie kreatywności, tworzenie warunków dla wzrostu poziomu innowacyjności, stymulowanie działań innowacyjnych i usuwanie barier w tym zakresie. Wynika to głównie z dynamiki i złożoności różnego rodzaju zmian w otoczeniu społecznym, gospodarczym czy technologicznym. Z tego powodu, zarówno w gospodarkach rozwiniętych, jak i krajach pozostających na niższym poziomie rozwoju, rozpowszechniany jest model rozwoju przedsiębiorstw w oparciu o wdrażanie innowacji.

Jak wiadomo o sile ekonomicznej poszczególnych krajów czy regionów decydują zwykle małe i średnie przedsiębiorstwa, co wynika ze struktury podmiotowej gospodarki. Obejmując zwykle najliczniejszą grupę przedsiębiorstw na danym terenie, sektor MSP odpowiada za skalę generowanego PKB, liczbę miejsc pracy, wielkość wpływów budżetowych, stanowi fundament stabilnego rozwoju klasy średniej w społeczeństwie, itp.

Rozwój i konkurencyjność MSP decyduje zarówno o rozwoju i konkurencyjności gospodarczej poszczególnych krajów czy regionów, jak i ich pozycji na rynkach międzynarodowych. Z tego też względu zarówno działalność innowacyjna podmiotów sektora MSP, jak i jej wspieranie odgrywa współcześnie istotną rolę zarówno z mikro-, jak i mezo- czy makroekonomicznego punktu widzenia. Stąd też podjęta przez Autorkę dysertacji próba oceny systemów wsparcia innowacji małych i średnich przedsiębiorstw dokonywana w drodze analizy porównawczej dwóch regionów: Brandenburgii i Pomorza Zachodniego w pełni wpisuje się w aktualne kierunki prowadzonych badań naukowych, wypełniając przy tym zidentyfikowaną przez Autorkę dysertacji lukę badawczą, która wynika z określonego niedostatku badań empirycznych w stosunku do ustaleń o charakterze teoretycznym dotyczących regionalnych aspektów wspierania działalności innowacyjnej sektora MSP.

Pomimo, że problematyka regionalnych systemów innowacji jest od szeregu lat eksplorowana, zarówno w Polsce jak i na świecie, to zauważyć jednak należy, że jak dotąd nie została dostatecznie rozpoznana w kontekście oceny systemów wspierania działań innowacyjnych przedsiębiorstw małych i średnich, w szczególności brak opracowań stawiających w centrum uwagi aspekty praktyczne, tj. osadzonych na szczegółowych analizach empirycznych uwzględniających pojedyncze innowacyjne podmioty regionalne. Jak bowiem wynika z obserwacji i statystyk, wypracowane ogólne koncepcje i podejścia teoretyczne, napotykają na określone trudności w praktycznym zaimplementowaniu zwłaszcza w przypadku regionów słabiej rozwiniętych oraz sektora MSP.

Z tego powodu konieczne jest dalsze rozpoznawanie problematyki wspierania procesów innowacyjnych w ujęciu regionalno-sektorowym. W związku z powyższym podjęty przez Autorkę temat badań należy uznać za złożony, ważny i w pełni uzasadniony. Recenzowana praca wypełnia w pewnym zakresie istniejącą w tym przypadku lukę, wzbogacając wiedzę na wspomniany temat.

Reasumując stwierdzić należy, że problematyka badawcza podjęta przez Doktorantkę jest aktualna, niezwykle złożona i ważna zarówno z poznawczego (naukowego), jak i praktycznego punktu widzenia. Z tego względu postawiony temat, może stanowić przedmiot badań prowadzonych w ramach rozprawy doktorskiej.

Ocena zawartości merytorycznej rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska dotyczy problematyki oceny systemów wsparcia działań innowacyjnych podejmowanych przez podmioty gospodarcze sektora MSP

rozpatrywanej w ujęciu regionalnym. W związku z tym w założeniach Autorki zasadniczym celem pracy miała być próba oceny systemów wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w regionach transgranicznych, przeprowadzona na podstawie analizy porównawczej podjętego tematu w dwóch sąsiadujących ze sobą regionach, tj. województwa zachodniopomorskiego i landu Brandenburgii.

Realizacja przyjętego celu pracy wiązała się z weryfikacją określonych hipotez badawczych, obejmujących:

- podstawową hipotezę badawczą sformułowaną następująco: *„Polityka finansowa wspierania działalności innowacyjnej oraz brak istnienia efektywnych systemów transferu technologii stanowią optymalny hamulec przedsięwzięć innowacyjnych w badanych regionach transgranicznych.”*
- hipotezę roboczą nr 1: *„Innowacyjny rozwój w małych i średnich przedsiębiorstwach (MŚP) powiązany jest z założeniami, że podczas całego procesu innowacji, dostępna jest optymalna oferta wsparcia.”*
- hipotezę roboczą nr 2: *„Skuteczne podejście do regionalnego wsparcia innowacji małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) musi uwzględniać główne determinanty regionalnych działań innowacyjnych: „wiedza”, „tworzenie sieci” „finansowanie”.*

Cel pracy jest logicznie powiązany z podjętym tematem badań i w mojej opinii został sformułowany poprawnie. Szkoda, że poza głównym celem rozprawy Autorka nie wskazała celów szczegółowych o różnorodnym charakterze (poznawczym, aplikacyjnym), które, jak wynika z lektury pracy zostały zrealizowane.

W odniesieniu do postawionych hipotez badawczych stwierdzić należy, że są również logicznie powiązane z podjętą problematyką badawczą i zasadniczo sformułowano je właściwie. Pewną moją wątpliwość budzi jedynie użycie przez Doktorantkę określenia „optymalny hamulec” w hipotezie głównej. Nie jest dla mnie zrozumiałe, o jaki rodzaj optymalizacji tu chodzi? Czy w ogóle można mówić o optymalnych hamulcach w odniesieniu do systemów wsparcia?

Ponadto w hipotezie roboczej nr 1, użyto określenia „optymalna oferta”. W tym przypadku nie mam wątpliwości co do możliwości optymalizacji oferty wsparcia, niemniej jednak takie sformułowanie użyte w hipotezie jest niedookreślone. Należało wyjaśnić o jaki rodzaj optymalizacji chodzi (jedno- czy wielokryterialną), co jest kryterium optymalizacyjnym w tym przypadku?

Na uwagę zasługuje fakt, że w pracy Autorka sformułowała trafne i zarazem bardzo interesujące pytanie badawcze, na które w toku prowadzonych badań konsekwentnie poszukiwała odpowiedzi, a mianowicie przy jakich warunkach na regionalnej płaszczyźnie, w małych i średnich przedsiębiorstwach pojawiają się potencjały innowacyjne?

Jakość prowadzonych badań i formułowanych na ich podstawie wniosków determinowana jest zastosowaną metodyką. Omówienie podstaw metodycznych i procedury badawczej zaprezentowano we wstępie pracy oraz w rozdziale 3 (pkt. 3.3 i 3.4). Niestety pomimo zamieszczenia szeregu różnych informacji, opis metodyki moim zdaniem jest niepełny, obejmuje bowiem tylko jej część dotyczącą badań w warstwie teoretyczno-koncepcyjnej oraz badań empirycznych realizowanych z wykorzystaniem metod jakościowych.

W zaprezentowanym przez Autorkę zastosowanym podejściu metodycznym, moim zdaniem zabrakło całościowego, szczegółowego omówienia procesu badawczego, w którym zostałyby wyodrębnione poszczególne etapy, wskazane ich cele oraz zastosowana na danym etapie metodyka badań czy wykorzystane źródła. Taka prezentacja porządkowałaby obraz zrealizowanej procedury badawczej, uzasadniałaby dokonane przez Doktorantkę wybory dotyczące zastosowanych metod i wykorzystanych źródeł oraz ułatwiała czytelnikowi percepcję tej warstwy pracy. Niestety schemat zamieszczony na wykresie nr 1 zamieszczony na stronie 15-tej¹ (mimo, że jak wynika z nadanego mu tytułu, zapowiada prezentację teoretycznej i koncepcyjnej budowy przeprowadzonego przez Doktorantkę badania), nie spełnia jednak ww. wymagań.

Szczegółowa lektura pracy pozwala stwierdzić, że proces badawczy realizowany w ramach ocenianej dysertacji podzielony został na kilka części o różnicowanym charakterze, tj.: teoretycznym, metodyczno-koncepcyjnym i empirycznym. W części teoretycznej oraz metodyczno-koncepcyjnej Autorka prowadziła szerokie studia literaturowe oraz analizy typu desk research realizowane w oparciu o raporty badawcze szeregu wyspecjalizowanych instytucji badawczych i dostępne statystyki.

Z kolei badania empiryczne zrealizowano z wykorzystaniem wybranych metod obejmujących analizę strukturalną, analizę porównawczą, studium przypadku oraz wywiady pogłębione. Dobór metod badawczych oceniam pozytywnie, są one adekwatne do potrzeb realizacji celu pracy oraz specyfiki podjętej problematyki badawczej. W szczególności zwrócić uwagę należy na uzasadnione użycie metody wywiadu pogłębionego oraz studium przypadku, które z jednej strony (wywiady) pozwoliły Doktorantce uzyskać szereg istotnych

¹ Na marginesie zauważyć należy, że obiekt zamieszczony na s.15 nazwany przez Autorkę wykresem nr 1 winien być raczej sklasyfikowany jako rysunek.

informacji i danych niemożliwych do pozyskania w inny sposób, m.in. w drodze typowych badań ankietowych, a z drugiej strony (case studies) dokonać szczegółowych analiz badanych zjawisk i dokładnie je scharakteryzować.

Dla potrzeb realizacji wywiadów pogłębionych Autorka opracowała scenariusz wywiadu obejmujący 4 podstawowe obszary tematyczne, tj. dotyczące: wymagań zintegrowanego podejścia do finansowania innowacji, transferu wiedzy i technologii, sieci i klastrów oraz finansowania innowacji przez kapitał wysokiego ryzyka. Łącznie przeprowadzono 28 wywiadów obejmujących badanie po 14-tu reprezentantów każdego z analizowanych regionów. Byli to przedstawiciele różnego rodzaju podmiotów i instytucji tworzących szeroko pojmowany system wsparcia działalności innowacyjnej w badanych regionach oraz reprezentujący potencjalnych i faktycznych beneficjentów (podmioty gospodarcze).

Z kolei wyniki analiz case study umożliwiły Doktorantce poszukiwanie odpowiedzi na postawione pytanie badawcze dotyczące identyfikacji szczegółowych warunków (rozpatrywanych w układzie regionalnym) sprzyjających powstaniu potencjałów innowacyjnych w małych i średnich podmiotach gospodarujących w tych regionach i dały podstawę dla sformułowania szeregu interesujących wniosków oraz rekomendacji.

Zastosowane przez Autorkę podejście badawcze ma zatem głównie charakter solidnych badań jakościowych z wybranymi elementami analiz ilościowych opartych przede wszystkim o dane wtórne.

Struktura ocenianej pracy, na której zasadniczą część składa się: wstęp, sześć rozdziałów i zakończenie jest podporządkowana przyjętej koncepcji i celowi badań oraz poszukiwaniu odpowiedzi na postawione pytanie badawcze, co sprawia, że nie budzi większych zastrzeżeń.

Rozdziały **pierwszy** i **drugi** stanowią swoiste wprowadzenie do podjętej problematyki badawczej. Omówiono tu podstawowe teoretyczne kwestie związane z działalnością innowacyjną oraz systemami wsparcia tego typu działań w sektorze MSP. Na bazie szerokich studiów literatury zaprezentowano modele procesów innowacyjnych oraz politykę w zakresie wspierania działalności innowacyjnej w sektorze MSP w Polsce oraz elementy polityki strukturalnej na rzecz wsparcia tego typu działań w UE. Ponadto szeroko i wielowątkowo scharakteryzowano system wsparcia innowacji małych i średnich przedsiębiorstw. Na uwagę zasługuje przyjęta przez Autorkę logiczna, oparta o wnioskowanie indukcyjno-dedukcyjne koncepcja rozpatrywania określonych zagadnień dotyczących systemów wspierania innowacji w przedsiębiorstwach sektora MSP. Słusznie wyodrębniono i omówiono ogół czynników konstytuujących systemy wsparcia innowacyjności, aby w dalszej kolejności uwagę skupić na regionalnym ujęciu tego rodzaju czynników, które ujęte systemowo mogą tworzyć warunki

dla określonego potencjału innowacyjnego regionu (kontekst procesowy i instytucjonalny) oraz uwarunkowaniach i determinantach działań innowacyjnych MSP.

Natomiast nie do końca zrozumiałym jest dla mnie zamieszczenie podsumowania części teoretycznej pracy w końcowych fragmentach II rozdziału, w którym Autorka dokonuje jej reasumpcji oraz uzasadnia wybór badanych regionów, co stanowi swoiste powtórzenie rozważań zawartych we wstępie i zakończeniu dysertacji. Uwzględniając fakt, że Autorka nie podtrzymuje konsekwentnie tej konwencji podsumowywania określonych części pracy doktorskiej, w mojej opinii ten fragment niepotrzebnie dodatkowo zwiększa i tak bardzo obszerną treść opracowania.

W rozdziale **trzecim** o charakterze metodycznym wyodrębnić można w sposób umowny dwie główne części. Pierwszą poświęcono omówieniu różnorodnych metod oraz mierników stosowanych w badaniach aktywności innowacyjnej zarówno w perspektywie przestrzennej jak i podmiotowej. Drugą natomiast Autorka przeznaczyła na scharakteryzowanie zastosowanego podejścia metodycznego w przeprowadzonych badaniach empirycznych.

Za szczególnie interesujące i zarazem w pełni zasadne uznaję sformułowanie sześciu pomocniczych pytań badawczych:

- jak należy całościowo sporządzać, regionalne założenia wsparcia innowacji, aby z uwzględnieniem specyficznych dla regionu warunków generować trwałą regionalną innowacyjność i dynamikę innowacji?
- jaka jest specyficzna, charakterystyczna cecha obu badanych regionów? Jakie między badanymi regionami ukierunkowane na innowacje, istnieją różnice strukturalne?
- jakie czynniki sukcesu i jakie przeszkody wpływają na skuteczność różnych badawczych podejść?
- jakimi możliwościami kształtowania i sterowania, dysponuje polityka regionalna zorientowana na innowacje w obu badanych regionach?
- w jakim stopniu wartości określonych mierników opisujących rozwój społeczno - gospodarczy regionu, zmieniają się w wyniku zrealizowanych inwestycji?
- jakie powszechnie znane, pozaregionalne wnioski można zastosować w formułowaniu regionalnego programu wspierania innowacji?

które Autorka wywiodła z dekompozycji głównego pytania badawczego dotyczącego warunków, które musi spełniać region, aby na danym terenie pojawiły się potencjały innowacyjne. Dzięki temu w sposób uporządkowany zostały wytyczone kierunki postępowania badawczego. W ostatnim punkcie rozdziału III omówiono dobór próby badawczej oraz wskazano podstawowe źródła informacji.

Pewnym niedostatkim omówienia warstwy metodycznej w mojej opinii jest brak bliższego omówienia doboru zastosowanych przez Autorkę metod ilościowych, których użycie jedynie zasygnalizowano na s. 100-101 pisząc, cyt. *„Jako metodyczny sposób podejścia wprowadzimy zestawienie ilościowych i jakościowych metod.”*, nie dokonując wprost ich wyszczególnienia oraz nie uzasadniając dokonanych w tym zakresie wyborów.

Rozdział **czwarty** stanowi bardzo interesujące i obszerne studium porównawcze aktywności innowacyjnej sektora MSP w obu badanych regionach. Dokonana charakterystyka jest bardzo szczegółowa i wielowątkowa, niosąc ze sobą spory potencjał poznawczy. Pomimo, że wysoko oceniam tę część pracy, która wymagała od Autorki dokonania szeregu czasochłonnych analiz, to chciałabym jednak zwrócić uwagę, że zaprezentowana w tym miejscu treść (jej zakres) wykracza niekiedy poza ramy problemowe (wyznaczone tytułami poszczególnych punktów) oraz czasowe (wynikające z zarysowanego okresu badawczego).

Rozdział **piąty** omawia wyniki badań dotyczących problematyki finansowania przedsięwzięć innowacyjnych sektora MSP badanych regionów. Za szczególnie cenne należy uznać dokonanie identyfikacji i analizy form finansowania oraz popytu na kapitał wysokiego ryzyka w badanych regionach. Ciekawe są również rozważania dotyczące instrumentów pomocy publicznej, które wynikają m.in.: z regionalnych programów wsparcia, polityki horyzontalnej, sektorowej, itp. Szczególnie wysoko ocenić należy także fakt rozpatrywania przez Autorkę wskazanych zagadnień na tle konkretnych danych i analiz empirycznych. Natomiast w mojej opinii zupełnie niepotrzebnie, co może być oczywiście kwestia dyskusyjną, w tym rozdziale zamieszczono stosunkowo rozbudowane rozważania o stricte teoretycznym charakterze dotyczące źródeł finansowania. Są to zasadniczo ustalenia powszechnie znane, podręcznikowe i niewiele wnoszące z punktu widzenia rozprawy doktorskiej, natomiast taka konstrukcja tekstu, może sprawiać wrażenie określonego problemu Autorki z syntetyzowaniem dokonanych ustaleń.

Rozdział **szósty** ma charakter ewaluacyjno-postulatywny. Jest to w mojej opinii najcenniejsza część pracy, w której odnajdujemy odpowiedzi na postawione przez Autorkę pytania badawcze i szereg interesujących wniosków oraz rekomendacji dotyczących podjętej problematyki. Na uwagę zasługuje w szczególności podjęcie udanej próby wskazania mocnych i słabych stron oraz dynamiki zmian dotyczących siły badanych regionów, co z pewnością było zadaniem trudnym, ale z którym Doktorantka poradziła sobie bardzo dobrze. Przeprowadzone analizy tworzą całościowy obraz sytuacji w badanych regionach w zakresie istniejących potencjałów, ograniczeń czy wyzwań związanych z tworzeniem systemu wsparcia aktywności innowacyjnej w MSP.

Proces formułowania wniosków i rekomendacji w przypadku podjęcia tak złożonego problemu badawczego, którym zajęła się Doktorantka, jest zadaniem niezwykle wymagającym, z którym Pani mgr Aleksandra Kieres poradziła sobie bardzo dobrze. Zgłoszone wnioski i propozycje mogą stanowić podstawę doskonalenia istniejących systemów wsparcia działań innowacyjnych na rzecz MSP. Pomimo, iż część z nich może mieć charakter polemiczny, to w żaden sposób nie umniejsza to ich wagi, gdyż z powodzeniem mogą stanowić przedmiot dalszej dyskusji naukowej.

Ponadto na podkreślenie zasługuje dyscyplina intelektualna Autorki w zakresie formułowanych uogólnień i wniosków szczegółowych, które mieszczą się w obszarze uzyskanych wyników, tzn. nie wykraczają poza nie, co czyni przeprowadzone badania wiarygodnymi.

O dużej świadomości naukowej Autorki świadczy również dystans, jaki wykazuje wobec zrealizowanych badań i uzyskanych wyników, co można ustalić na bazie wskazanych przez nią ograniczeń badawczych, które wskazują zarazem możliwe kierunki przyszłych badań.

Zasadnicza część pracy Pani mgr Aleksandry Kieres została uwieńczona **zakończeniem**, które jest syntetycznym odniesieniem się do sformułowanego problemu badawczego oraz postawionych pytań badawczych, a także wyrażonych w pracy rekomendacji. Stanowi zatem dobrze opracowaną reasumpcję nadrzędną pracy.

Podsumowując opinię na temat pracy doktorskiej mgr Aleksandr Kieres należy stwierdzić, że pomimo wskazanych wątpliwości czy zastrzeżeń, które mogą mieć oczywiście charakter dyskusyjny, przedstawiona do oceny dysertacja stanowi interesujące studium teoretyczno-empiryczne, którego **główne walory obejmują:**

1. **podjęcie tematu ważnego, aktualnego i niezwykle złożonego, który jak dotąd nie został dostatecznie eksplorowany w literaturze przedmiotu, a który wykazuje interdyscyplinarny charakter (zagadnienia z zakresu ekonomii i finansów, gospodarki przestrzennej oraz zarządzania),**
2. **zaprojektowanie oraz przeprowadzenie oryginalnych badań empirycznych dotyczących podjętej problematyki badawczej,**
3. **opracowanie autorskiego scenariusza wywiadu pogłębionego i umiejętne przeprowadzenie na jego podstawie badania w gronie wyznaczonych respondentów w kraju i zagranicą,**
4. **umiejętne i wieloaspektowe łączenie analizowanych zagadnień teoretycznych z ich empiryczną weryfikacją, które świadczy m.in. o dużej erudycji Autorki**

5. sformułowanie szeregu interesujących wniosków o charakterze poznawczym i zestawu rekomendacji o charakterze utylitarnym, a także wskazanie możliwych kierunków przyszłych badań.

Ocena formalnej strony pracy

Odnosząc się do oceny formalnej strony pracy należy podkreślić, że dysertacja została napisana poprawnym językiem, a Autorka zasadniczo przestrzega formalnych reguł pisania prac naukowych. Zauważone błędy są nieliczne i nie mają charakteru fundamentalnego, dotyczą bowiem głównie nielicznych omyłek literowych występujących w tekście.

Pomimo dużej dyscypliny w zakresie poprawności stosowanej nomenklatury zdarzyły się przypadki użycia określenia „branża” (s. 17, 22 i in.), które zgodnie z obowiązującą klasyfikacją PKD-2007 w Polsce nie występuje.

Ponadto nie do końca zrozumiałym jest dla mnie, fakt, że w niektórych miejscach pracy Autorka używa określonych sformułowań w liczbie mnogiej (np. na s. 101 – cyt. „...*Przeprowadzimy analizę, która ma zmierzać....*”, „... *wykażemy wątpliwe przyczyny...*”, z kolei w innych miejscach pisze w liczbie pojedynczej, np. s. 12 „...*Przeanalizowałam bliżej, jak...*”.

Zidentyfikowane drobne błędy formalne, jak wspomniano nie mają charakteru zasadniczego i w żaden sposób **nie obniżają całościowo wysoce pozytywnej oceny formalnej strony rozprawy.**

Podsumowanie i wnioski końcowe

Reasumując pragnę wyrazić jednoznacznie pozytywną opinię na temat rozprawy Pani mgr Aleksandry Kieres pt. „**Ocena systemów wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw w regionach transgranicznych na przykładzie Brandenburgii i Pomorza Zachodniego**”.

Biorąc pod uwagę zasadność podjętej problematyki badawczej, metodykę badań, ocenę merytoryczną oraz formalną pracy, stwierdzam, że Autorka **posiada umiejętność zaprojektowania i przeprowadzenia badań na różnych stopniach abstrakcji naukowej**, a oceniana rozprawa zawiera elementy składające się na **oryginalne rozwiązanie problemu naukowego będącego przedmiotem dysertacji**, co jest podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia naukowego doktora.

Ponadto stwierdzam, że Doktorantka wykazała się stosowną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie naukowej Ekonomia i Finanse.

Tym samym w mojej ocenie spełnione zostały wymogi określone obowiązującymi przepisami o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Na tej podstawie formułuję wniosek do Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego o przyjęcie recenzowanej rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Kieres pt. „ Ocena systemów wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw w regionach transgranicznych na przykładzie Brandenburgii i Pomorza Zachodniego” oraz o dopuszczenie do publicznej obrony.

dr hab. Joanna Wiśniewska, prof. US